

МІНІСТЕРСТВО ЕКОНОМІКИ ТА ДОВКІЛЛЯ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНА НАУКОВА УСТАНОВА
«ІНСТИТУТ ЕКОЛОГІЧНОГО ВІДНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ УКРАЇНИ»

ЗАТВЕРДЖУЮ
в.о. директора
Олександр БОНДАР
С.Г. Сергій 2026 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
Методологія наукових досліджень та організація підготовки дисертаційної роботи

Рівень вищої освіти: третій (освітньо-науковий)

Галузь знань: 10 Природничі науки

Спеціальність: 101 Екологія

Освітня програма: Екологія

Київ - 2026

Розробники: Морозова Тетяна Василівна

Робоча програма навчальної дисципліни «Методологія наукових досліджень та організація підготовки дисертаційної роботи» затверджена на засіданні Центру моніторингу біологічного і ландшафтного різноманіття

Протокол від “ 05 ” серпня 2026 р. № 1

Керівник Центру Ігор ІВАНЕНКО

Погоджено із гарантом освітньої програми «Екологія»

Тетяна МОРОЗОВА

Схвалено Вченою радою Державної наукової установи «Інститут екологічного відновлення і розвитку України»

Протокол від “07” серпня 2026 р. № 5-26

Голова Вченої ради Олександр БОНДАР

Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою навчальної дисципліни «Методологія наукових досліджень та організація підготовки дисертаційної роботи» є формування у здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти системного розуміння методологічних засад наукової діяльності, логіки та структури наукового дослідження, принципів обґрунтування наукової проблеми, формулювання мети, завдань, гіпотез і дослідницьких питань, вибору та обґрунтування методів дослідження, а також здатності організовувати, виконувати, документувати й презентувати результати дисертаційного дослідження відповідно до вимог академічної доброчесності та сучасних стандартів наукової комунікації.

Дисципліна спрямована на формування здатності здобувачів самостійно проєктувати логіку дисертаційного дослідження, критично аналізувати наукові джерела, забезпечувати методологічну обґрунтованість отриманих результатів, оцінювати їх достовірність і наукову новизну, організовувати виконання етапів дисертаційної роботи, готувати наукові публікації та матеріали апробації, а також формулювати обґрунтовані висновки й положення, що виносяться на захист.

Завдання навчальної дисципліни

Основними завданнями дисципліни є:

1. Сформувати системне розуміння науки як форми пізнання та організованої діяльності, її структури, функцій, принципів і сучасних тенденцій розвитку.
2. Опанувати основні методологічні підходи до наукового пізнання, зокрема системний, структурно-функціональний, порівняльний, історичний, процесний, міждисциплінарний та інші підходи відповідно до предмета дослідження.
3. Сформувати здатність визначати наукову проблему, встановлювати її актуальність, ступінь дослідженості, суперечності та невирішені аспекти.
4. Навчити формулювати об'єкт, предмет, мету, завдання, дослідницькі питання та гіпотези відповідно до логіки конкретного наукового дослідження.
5. Забезпечити розуміння логічної структури дисертаційного дослідження та взаємозв'язку між проблемою, теоретичними положеннями, методами, отриманими результатами, науковою новизною та висновками.
6. Сформувати навички проєктування дослідження, визначення його етапів, послідовності виконання, необхідних ресурсів, методів, очікуваних результатів і критеріїв їх оцінювання.
7. Навчити обґрунтовано добирати методи наукового дослідження відповідно до поставленої проблеми, мети, завдань, характеру даних і способу перевірки наукових припущень.
8. Сформувати навички критичного аналізу наукової літератури, пошуку, систематизації, порівняння та узагальнення наукових джерел, визначення дослідницьких прогалин і формування теоретичного підґрунтя дисертації.
9. Опанувати принципи роботи з науковими даними, зокрема їх отримання, документування, систематизації, перевірки якості, збереження, аналізу та відтворюваності дослідження.
10. Сформувати розуміння принципів забезпечення достовірності та надійності результатів, урахування похибок, невизначеності, обмежень методів і можливих джерел упередженості.
11. Сформувати навички планування та організації виконання дисертаційної роботи, визначення календарних етапів, проміжних результатів, наукової апробації та підготовки публікацій.
12. Опанувати принципи академічної доброчесності, належного цитування, коректного використання наукових джерел, запобігання плагіату, фабрикації, фальсифікації та іншим порушенням академічної доброчесності.
13. Сформувати навички критичного оцінювання наукових публікацій, методологічної якості досліджень, обґрунтованості висновків та відповідності висновків отриманим даним.

14. Навчити визначати наукову новизну та теоретичне і практичне значення результатів, відмежовувати нові результати від відомих положень і коректно формувати їх науковий внесок.
15. Сформувати навички підготовки наукових публікацій, тез доповідей, наукових повідомлень, презентацій та інших форм представлення результатів дослідження.
16. Опанувати принципи наукової комунікації та апробації результатів, зокрема підготовки доповідей, участі в наукових дискусіях, конференціях, семінарах і фахових обговореннях.
17. Сформувати здатність інтегрувати результати окремих етапів дослідження у цілісну систему доказів, що забезпечує досягнення мети та виконання завдань дисертації.
18. Навчити формувати науково обґрунтовані висновки та положення, що виносяться на захист, забезпечуючи їх відповідність отриманим результатам, науковій новизні та поставленим завданням.
19. Сформувати навички підготовки дисертаційної роботи як цілісного наукового дослідження, включаючи структурування розділів, забезпечення внутрішньої логічної узгодженості та взаємозв'язку між усіма структурними елементами.
20. Сформувати здатність здійснювати критичну самооцінку власного дослідження, визначати його сильні сторони, обмеження, невирішені питання та перспективи подальших досліджень.

знати:

- ✓ сутність, функції та принципи наукової діяльності;
- ✓ основні рівні, форми та методологічні підходи наукового пізнання;
- ✓ принципи формування наукової проблеми та визначення ступеня її дослідженості;
- ✓ вимоги до формулювання актуальності, мети, завдань, об'єкта, предмета та гіпотези дослідження;
- ✓ логіку побудови та основні структурні елементи дисертаційної роботи;
- ✓ загальнонаукові, спеціальні, теоретичні та емпіричні методи наукового дослідження;
- ✓ принципи вибору та обґрунтування методів відповідно до мети й завдань дослідження;
- ✓ принципи формування, отримання, систематизації, документування та збереження наукових даних;
- ✓ основи забезпечення достовірності, надійності та відтворюваності результатів дослідження;
- ✓ поняття похибки, невизначеності, обмежень і джерел упередженості наукових досліджень;
- ✓ принципи критичного аналізу, систематизації та узагальнення наукової літератури;
- ✓ сучасні інформаційні ресурси та інструменти пошуку й опрацювання наукових джерел;
- ✓ принципи академічної доброчесності та правила коректного використання наукових джерел;
- ✓ критерії наукової новизни, теоретичного та практичного значення результатів;
- ✓ принципи інтерпретації результатів та формулювання науково обґрунтованих висновків;
- ✓ вимоги до підготовки наукових статей, тез, доповідей та інших форм апробації результатів;
- ✓ принципи планування та організації виконання етапів дисертаційного дослідження;
- ✓ основи наукової комунікації, представлення та обговорення результатів дослідження;
- ✓ принципи підготовки положень, що виносяться на захист, та аргументації їх наукової новизни;
- ✓ вимоги до цілісності, логічної узгодженості та структурної організації дисертаційної роботи.

вміти:

- ✓ визначати та обґрунтовувати наукову проблему відповідно до сучасного стану досліджень;
- ✓ формувати актуальність, мету, завдання, об'єкт, предмет і гіпотезу дисертаційного дослідження;
- ✓ формувати дослідницькі питання та визначати логіку їх перевірки;
- ✓ здійснювати критичний пошук, відбір, аналіз і систематизацію наукових джерел;

- ✓ визначати дослідницькі прогалини та обґрунтовувати необхідність проведення власного дослідження;
- ✓ формувати логічну модель дисертаційного дослідження та встановлювати взаємозв'язки між його структурними елементами;
- ✓ добирати й обґрунтовувати методи дослідження відповідно до поставлених завдань;
- ✓ планувати етапи виконання дисертаційного дослідження та визначати очікувані результати кожного етапу;
- ✓ організовувати отримання, систематизацію, документування та збереження наукових даних;
- ✓ оцінювати якість, достовірність і відтворюваність отриманих результатів;
- ✓ виявляти та враховувати похибки, невизначеність, обмеження методів і потенційні джерела упередженості;
- ✓ порівнювати результати власного дослідження з результатами інших авторів та обґрунтовувати наукові відмінності;
- ✓ визначати наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів;
- ✓ формулювати наукові висновки відповідно до мети, завдань і фактичних результатів дослідження;
- ✓ формулювати положення, що виносяться на захист, та аргументувати їх наукову новизну;
- ✓ готувати рукописи наукових статей, тези, доповіді та презентації за результатами дослідження;
- ✓ презентувати й аргументовано обговорювати результати наукового дослідження;
- ✓ використовувати цифрові інструменти для пошуку, опрацювання, організації та представлення наукової інформації;
- ✓ дотримуватися принципів академічної доброчесності під час виконання та оприлюднення результатів дослідження;
- ✓ інтегрувати результати окремих дослідницьких етапів у цілісну структуру дисертаційної роботи та визначати перспективи подальших досліджень

Під час вивчення навчальної дисципліни здобувачі вищої освіти набудуть додаткових загальних (soft skills), необхідних для професійної діяльності, зокрема:

- системне мислення — здатність бачити дослідження як цілісну систему взаємопов'язаних елементів;
- критичне мислення — здатність оцінювати аргументи, методи, докази та наукові висновки;
- аналітичне мислення — здатність виявляти закономірності, причинно-наслідкові зв'язки та дослідницькі прогалини;
- наукове мислення — здатність формувати питання, гіпотези та аргументацію на основі доказів;
- проблемно-орієнтоване мислення — здатність структурувати складні наукові проблеми та визначати шляхи їх дослідження;
- логічне мислення — здатність забезпечувати послідовність і внутрішню узгодженість наукового дослідження;
- самоорганізацію — здатність планувати власну дослідницьку діяльність і дотримуватися визначених етапів;
- управління часом — здатність розподіляти час між етапами дисертаційної роботи, публікаційною діяльністю та апробацією результатів;
- інформаційну грамотність — здатність критично працювати з великими масивами наукової інформації;
- цифрову грамотність — здатність ефективно використовувати сучасні цифрові інструменти для наукової роботи;

- комунікативні навички — здатність чітко представляти, пояснювати та аргументувати результати дослідження;
- навички наукової дискусії — здатність сприймати критичні зауваження, аргументовано відповідати на них і переглядати власні положення за наявності доказів;
- міждисциплінарну взаємодію — здатність співпрацювати з дослідниками різних наукових напрямів;
- адаптивність — здатність коригувати дослідницький підхід відповідно до нових даних, результатів та наукових обмежень;
- академічну відповідальність — відповідальне ставлення до достовірності даних, авторства, цитування, наукової новизни та наслідків оприлюднення результатів.

Програма навчальної дисципліни

Модуль 1. Методологічні засади наукового дослідження

Тема 1. Наука як система знань і дослідницька діяльність

Наука як форма суспільного та індивідуального пізнання. Структура наукового знання. Наукова проблема, факт, гіпотеза, концепція, теорія. Емпіричний і теоретичний рівні наукового пізнання. Принципи науковості, доказовості, обґрунтованості та відтворюваності. Сучасні тенденції розвитку наукових досліджень.

Практична робота: Аналіз структури та логіки наукового дослідження на прикладі дисертаційної роботи.

Тема 2. Методологія та логіка наукового дослідження

Поняття методології, методологічного підходу, методу та методики. Системний, структурно-функціональний, порівняльний, історичний, процесний, міждисциплінарний та інші підходи. Логічні операції наукового дослідження. Індукція, дедукція, аналіз, синтез, абстрагування, узагальнення, моделювання. Взаємозв'язок методології, методів і дослідницьких завдань.

Практична робота: Побудова методологічної схеми власного дисертаційного дослідження.

Тема 3. Наукова проблема та обґрунтування дослідницького задуму

Поняття наукової проблеми та дослідницької прогалини. Визначення актуальності дослідження. Аналіз ступеня розробленості проблеми. Виявлення суперечностей і невирішених аспектів. Формування дослідницького задуму. Співвідношення проблеми, мети, завдань, об'єкта та предмета дослідження.

Практична робота: Формулювання та обґрунтування наукової проблеми дисертаційного дослідження.

Модуль 2. Проєктування наукового дослідження

Тема 4. Мета, завдання, об'єкт, предмет і гіпотеза дослідження

Вимоги до формулювання мети наукового дослідження. Логіка формування системи завдань. Об'єкт і предмет дослідження. Дослідницькі питання. Наукова гіпотеза, її структура та функції. Взаємозв'язок між метою, завданнями, гіпотезою, методами та очікуваними результатами.

Практична робота: Формування логічної моделі власного дисертаційного дослідження.

Тема 5. Дизайн і планування наукового дослідження

Поняття дослідницького дизайну. Вибір стратегії дослідження. Теоретичні, емпіричні та змішані дизайни. Послідовність етапів дослідження. Планування вибірки, спостережень, експериментів, порівнянь і повторюваності. Контрольні та порівняльні підходи. Ресурсне та календарне планування. Очікувані результати та критерії їх оцінювання.

Практична робота: Розроблення плану виконання дисертаційного дослідження.

Тема 6. Методи наукового дослідження та їх обґрунтування

Загальнонаукові, теоретичні та емпіричні методи. Спеціальні методи досліджень. Критерії вибору методів. Відповідність методів меті та завданням дослідження. Поєднання методів. Валідність і надійність методів. Методичні обмеження. Методична узгодженість дослідження.

Практична робота: Обґрунтування системи методів відповідно до завдань дисертації.

Тема 7. Наукові дані: отримання, якість, документування та відтворюваність

Типи наукових даних. Первинні та вторинні дані. Джерела даних та критерії їх якості. Стандартизація процедур отримання даних. Документування дослідницьких процедур. Організація та збереження даних. Метадані. Відтворюваність і прозорість дослідження. Управління дослідницькими даними.

Практична робота: Формування структури бази даних і паспорта даних для дисертаційного дослідження.

Модуль 3. Наукова інформація та доказовість дослідження

Тема 8. Пошук, аналіз і систематизація наукової літератури

Стратегії пошуку наукової інформації. Наукові бази даних та інформаційні ресурси. Ключові слова та пошукові стратегії. Первинні та вторинні джерела. Критичний аналіз публікацій. Виявлення дослідницьких прогалин. Систематизація літератури. Бібліографічні менеджери та цифрові інструменти.

Практична робота: Формування та критичний аналіз корпусу наукових джерел за темою дисертації.

Тема 9. Наукова аргументація, достовірність і невизначеність

Науковий доказ та аргументація. Логіка обґрунтування наукових положень. Достовірність і надійність результатів. Похибка, невизначеність та варіабельність. Джерела систематичних і випадкових помилок. Обмеження дослідження. Кореляція та причинно-наслідкові зв'язки. Інтерпретація результатів з урахуванням рівня доказовості.

Практична робота: Критична оцінка достовірності та обмежень результатів наукового дослідження.

Тема 10. Академічна доброчесність і відповідальність дослідника

Принципи академічної доброчесності. Авторство та співавторство. Цитування та посилання. Плагіат, самоплагіат, фабрикація та фальсифікація даних. Конфлікт інтересів. Відповідальність за достовірність результатів. Етичні аспекти проведення та оприлюднення наукових досліджень. Відповідальне використання цифрових та інструментів штучного інтелекту у науковій роботі.

Практична робота: Виявлення та аналіз порушень академічної доброчесності у наукових текстах і даних.

Модуль 4. Дисертаційне дослідження та наукова публікація

Тема 11. Структура та логіка дисертаційної роботи

Дисертація як цілісне наукове дослідження. Структурні елементи дисертаційної роботи та їх функціональне призначення. Логічний зв'язок між розділами. Теоретична, методична, аналітична та узагальнювальна частини. Відповідність змісту дисертації меті та завданням. Формування висновків за розділами та загальних висновків.

Практична робота: Побудова структурно-логічної схеми дисертації.

Тема 12. Наукова новизна, теоретичне і практичне значення результатів

Поняття наукової новизни. Відмежування нових результатів від відомих положень. Критерії обґрунтування новизни. Теоретичне та практичне значення. Формулювання положень, що виносяться на захист. Взаємозв'язок новизни, результатів і висновків дисертації.

Практична робота: Формулювання наукової новизни та положень, що виносяться на захист.

Тема 13. Підготовка та публікація результатів наукового дослідження

Структура наукової статті. Вибір наукового видання відповідно до тематики та результатів дослідження. Вимоги до рукопису. Назва, анотація, ключові слова, вступ, методи, результати, обговорення, висновки. Науковий стиль. Робота з рецензуванням. Підготовка відповідей на зауваження рецензентів. Наукова бібліометрія та ідентифікація автора.

Практична робота: Підготовка структури наукової статті за результатами дисертаційного дослідження.

Тема 14. Апробація та наукова комунікація

Форми апробації результатів дослідження. Наукові конференції, семінари, круглі столи, наукові дискусії. Підготовка усної доповіді та презентації. Візуалізація наукових результатів. Аргументація наукових положень. Відповіді на запитання та критичні зауваження. Наукова комунікація з різними аудиторіями.

Практична робота: Підготовка та представлення фрагмента доповіді за результатами дисертаційного дослідження.

Модуль 5. Організація виконання та завершення дисертаційної роботи

Тема 15. Планування, моніторинг і коригування виконання дисертації

Етапи виконання дисертаційного дослідження. Індивідуальний план наукової роботи. Визначення проміжних результатів і контрольних точок. Планування публікацій та апробації. Управління часом і дослідницькими ресурсами. Виявлення відхилень від плану. Коригування дослідницької стратегії відповідно до отриманих результатів.

Практична робота: Формування календарного та результативного плану виконання дисертації.

Тема 16. Інтеграція результатів і підготовка дисертації до захисту

Синтез результатів окремих етапів дослідження. Перевірка відповідності результатів меті та завданням. Формування загальних висновків. Обґрунтування наукової новизни та практичного значення. Формування положень, що виносяться на захист. Виявлення логічних, методичних і структурних невідповідностей. Підготовка дисертації до внутрішнього та зовнішнього наукового оцінювання. Підготовка до публічного представлення результатів і захисту.

Практична робота: Експертний аналіз логічної узгодженості власної дисертаційної роботи та підготовка до її представлення.

Логіка формування програми

Програма побудована за послідовністю: **наукове пізнання → методологія → наукова проблема → мета і завдання → дизайн дослідження → методи → дані → наукові джерела → доказовість → академічна доброчесність → структура дисертації → наукова новизна → публікація → апробація → планування виконання → інтеграція результатів → підготовка до захисту**. Таким чином, кожний наступний модуль забезпечує опанування етапу, необхідного для переходу від дослідницького задуму до завершення дисертаційної роботи.

Самостійна робота

Самостійна робота здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня спрямована на поглиблення теоретичних знань з методології наукового дослідження та формування практичних навичок самостійного проєктування, організації, документування й представлення результатів дисертаційного дослідження.

Зміст самостійної роботи формується з урахуванням тематики дисертації кожного здобувача та передбачає послідовне виконання завдань, результати яких можуть бути інтегровані до індивідуального плану наукової роботи та дисертаційного дослідження.

Тематика самостійної роботи

№	Тема	Зміст самостійної роботи
1	Наукова проблема дисертаційного дослідження	Визначення проблеми, її актуальності, ступеня дослідженості та невирішених аспектів
2	Аналіз стану наукової розробленості проблеми	Пошук і критичний аналіз наукових джерел, визначення дослідницьких прогалин
3	Методологічні підходи дослідження	Вибір та обґрунтування методологічних підходів відповідно до теми дисертації
4	Мета, завдання, об'єкт і предмет дослідження	Формулювання та логічне узгодження основних характеристик дисертаційного дослідження
5	Дослідницькі питання і гіпотеза	Формування дослідницьких питань і наукової гіпотези та визначення способів їх перевірки

№	Тема	Зміст самостійної роботи
6	Дизайн дисертаційного дослідження	Визначення послідовності етапів, дослідницьких процедур, вибірки та очікуваних результатів
7	Система методів дослідження	Обґрунтування методів відповідно до окремих завдань дисертації
8	Організація та якість наукових даних	Визначення джерел даних, способів їх отримання, документування, збереження та перевірки якості
9	Достовірність і невизначеність результатів	Виявлення можливих похибок, обмежень, джерел упередженості та способів їх урахування
10	Критичний аналіз наукових публікацій	Порівняння методів, результатів і висновків досліджень за темою дисертації
11	Академічна доброчесність	Аналіз ризиків плагиату, фабрикації, фальсифікації, некоректного цитування та порушення авторства
12	Структура дисертаційної роботи	Формування структури дисертації та встановлення логічних зв'язків між її розділами
13	Наукова новизна результатів	Формулювання положень щодо наукової новизни, теоретичного та практичного значення результатів
14	Публікація результатів дослідження	Визначення структури наукової статті та підготовка матеріалів для публікації
15	Апробація результатів	Підготовка тез, доповіді, презентації та матеріалів для наукового обговорення
16	Підготовка дисертації до захисту	Перевірка відповідності мети, завдань, результатів, висновків і положень, що виносяться на захист

Індивідуальне науково-дослідне завдання

Тема: «Методологічне проєктування та організація виконання дисертаційного дослідження» Індивідуальне завдання виконується на матеріалах власної дисертаційної роботи та передбачає:

1. формулювання наукової проблеми та обґрунтування її актуальності;
2. аналіз сучасного стану дослідження проблеми;
3. визначення дослідницької прогалини;
4. формулювання мети, завдань, об'єкта та предмета дослідження;
5. визначення дослідницьких питань та/або гіпотези;
6. обґрунтування методологічних підходів;
7. формування системи методів дослідження;
8. побудову логічної моделі дисертаційного дослідження;
9. визначення джерел, типів і способів отримання наукових даних;
10. визначення критеріїв достовірності та якості результатів;
11. аналіз потенційних обмежень і невизначеності;
12. формування структури дисертаційної роботи;
13. визначення очікуваної наукової новизни та практичного значення;
14. формування плану наукових публікацій та апробації результатів;
15. розроблення календарного плану виконання дисертаційного дослідження;
16. визначення проміжних результатів і критеріїв оцінювання виконання етапів;
17. формулювання попередніх положень, що можуть бути винесені на захист;
18. визначення перспектив подальшого розвитку дослідження.

Очікуваний результат самостійної роботи

Результатом самостійної роботи є **індивідуальний методологічний і організаційний план дисертаційного дослідження**, який містить структурно-логічну схему дослідження,

обґрунтування методологічних підходів і методів, систему дослідницьких завдань, план роботи з науковими даними та літературою, календарний план виконання, план публікацій і апробації результатів, а також попередньо сформульовані положення щодо наукової новизни.

Орієнтовний обсяг індивідуального завдання — **10–15 сторінок** без урахування додатків. За потреби матеріали можуть доповнюватися таблицями, структурно-логічними схемами, матрицями відповідності, календарними планами та іншими матеріалами, що відображають специфіку дисертаційного дослідження.

Орієнтовний розподіл часу самостійної роботи

- опрацювання теоретичного матеріалу та наукової літератури — **20 %**;
- виконання методологічних і аналітичних завдань — **25 %**;
- робота з науковими даними та інформаційними ресурсами — **15 %**;
- виконання індивідуального науково-дослідного завдання — **30 %**;
- підготовка та представлення результатів — **10 %**.

Конкретний обсяг і розподіл годин самостійної роботи визначаються навчальним планом та робочою програмою навчальної дисципліни.

Питання для підсумкового контролю

Теоретичні питання

Модуль 1. Методологічні засади наукового дослідження

1. Наука як система знань і форма дослідницької діяльності.
2. Структура та рівні наукового знання.
3. Основні принципи наукового пізнання.
4. Емпіричний і теоретичний рівні наукового дослідження.
5. Поняття методології, методологічного підходу, методу та методики.
6. Системний підхід у науковому дослідженні.
7. Міждисциплінарний підхід та його значення для сучасної науки.
8. Загальнонаукові методи дослідження та сфера їх застосування.
9. Теоретичні та емпіричні методи наукового дослідження.
10. Логічні операції аналізу, синтезу, індукції, дедукції та узагальнення.
11. Наукова проблема та її основні характеристики.
12. Поняття дослідницької прогалини та способи її виявлення.
13. Критерії обґрунтування актуальності наукового дослідження.

Модуль 2. Проєктування наукового дослідження

14. Взаємозв'язок проблеми, мети та завдань наукового дослідження.
15. Вимоги до формулювання мети дисертаційного дослідження.
16. Принципи формулювання завдань дисертаційного дослідження.
17. Об'єкт і предмет наукового дослідження: сутність і взаємозв'язок.
18. Дослідницьке питання та його роль у побудові дослідження.
19. Наукова гіпотеза, її структура та функції.
20. Логічна модель дисертаційного дослідження.
21. Поняття дизайну наукового дослідження.
22. Основні типи та стратегії дослідницького дизайну.
23. Принципи планування етапів дисертаційного дослідження.
24. Критерії вибору та обґрунтування методів дослідження.
25. Валідність, надійність і відтворюваність наукового дослідження.
26. Типи наукових даних та основні джерела їх отримання.
27. Принципи організації, документування та збереження наукових даних.
28. Похибка, невизначеність і варіабельність у науковому дослідженні.

Модуль 3. Наукова інформація та доказовість

29. Стратегії пошуку наукової інформації.
30. Сучасні наукові інформаційні ресурси та бази даних.

31. Критерії оцінювання якості наукових джерел.
32. Критичний аналіз наукової літератури.
33. Систематизація та узагальнення наукових джерел.
34. Наукова аргументація та доказовість результатів.
35. Співвідношення емпіричних даних, результатів аналізу та наукової інтерпретації.
36. Кореляція та причинно-наслідковий зв'язок у наукових дослідженнях.
37. Основні джерела упередженості та способи їх мінімізації.
38. Обмеження наукового дослідження та принципи їх представлення.

Модуль 4. Дисертація, академічна доброчесність і наукова комунікація

39. Дисертаційна робота як цілісне наукове дослідження.
40. Структура дисертаційної роботи та функціональне призначення її основних частин.
41. Принципи забезпечення логічної узгодженості між розділами дисертації.
42. Наукова новизна: поняття, критерії та способи обґрунтування.
43. Теоретичне та практичне значення результатів дисертаційного дослідження.
44. Положення, що виносяться на захист: зміст і принципи формулювання.
45. Принципи академічної доброчесності у науковій діяльності.
46. Плагіат, самоплагіат, фабрикація та фальсифікація: сутність і запобігання.
47. Принципи авторства та відповідального використання результатів інших дослідників.
48. Принципи підготовки та публікації наукової статті.
49. Апробація результатів дослідження та наукова комунікація.
50. Відповідальне використання цифрових інструментів і систем штучного інтелекту в науковій діяльності.

Практично-аналітичні завдання

1. Визначити наукову проблему за запропонованою тематикою та обґрунтувати її актуальність.
2. Сформулювати дослідницьку прогалину на основі наведеного переліку наукових публікацій.
3. Сформулювати мету та 4–6 завдань дисертаційного дослідження за заданою темою та перевірити їх логічну узгодженість.
4. Визначити об'єкт і предмет дослідження та пояснити відмінність між ними.
5. Сформулювати дослідницьке питання та наукову гіпотезу для запропонованої проблеми.
6. Побудувати логічний ланцюг **«проблема → мета → завдання → методи → результати → висновки»** для власного дисертаційного дослідження.
7. Запропонувати та обґрунтувати методи дослідження для виконання трьох заданих дослідницьких завдань.
8. Визначити можливі джерела похибок і невизначеності у запропонованому дослідженні та способи їх урахування.
9. Оцінити достовірність наведеного наукового висновку на основі представлених даних і визначити, чи відповідає висновок отриманим результатам.
10. Провести критичний аналіз фрагмента наукової статті та визначити методологічні сильні сторони, обмеження та потенційні джерела упередженості.
11. Визначити, які положення наведеного наукового тексту потребують посилань на першоджерела, та виявити можливі ознаки некоректного запозичення.
12. Сформулювати 2–3 положення щодо наукової новизни за результатами заданого дослідження та обґрунтувати їх відмінність від відомих результатів.
13. Розробити структуру дисертаційної роботи за заданою науковою проблемою та встановити логічний зв'язок між її розділами.
14. Проаналізувати запропонований календарний план виконання дисертації, визначити ризики його реалізації та запропонувати способи коригування.

15. Розробити короткий план представлення результатів власного дисертаційного дослідження, включаючи наукову проблему, мету, методи, основні результати, новизну та положення, що виносяться на захист.

Рекомендована структура підсумкового контролю

Для здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня доцільно формувати білет із трьох частин:

1. **теоретичне питання** — перевірка системного розуміння методологічних засад;
2. **методологічно-аналітичне завдання** — застосування методології до конкретної наукової проблеми;
3. **індивідуальне дослідницьке завдання** — застосування положень дисципліни до власної дисертаційної роботи.

Такий формат забезпечує перевірку не лише засвоєння теоретичного матеріалу, а й готовності здобувача самостійно обґрунтовувати дизайн, методи, логіку та організацію власного дисертаційного дослідження.

Політики дисципліни

Політика академічної доброчесності. Усі види навчальної та наукової діяльності здобувачів ґрунтуються на принципах академічної доброчесності. Не допускаються плагіат, самоплагіат, фабрикація та фальсифікація даних, некоректне цитування, привласнення авторства, маніпулювання результатами дослідження та інші порушення академічної доброчесності.

Політика достовірності наукових даних. Здобувач несе відповідальність за достовірність представлених даних, коректність їх документування, оброблення та інтерпретації. Забороняється вигадкування даних, результатів, джерел, DOI, методів або фактів, які не були отримані чи перевірені.

Політика методологічної обґрунтованості. Вибір методологічних підходів, методів, джерел даних і способів їх аналізу має бути обґрунтованим та відповідати меті й завданням дослідження. Саме використання певного методу не розглядається як достатня підстава для достовірності отриманого результату.

Політика критичного використання наукових джерел. Наукові джерела використовуються критично, з урахуванням їх актуальності, наукової якості, методології, доказовості та відповідності темі дослідження. Положення інших авторів не можуть подаватися як встановлені факти без належного контексту та посилання на першоджерело.

Політика роботи з невизначеністю. Невизначеність, похибки, обмеження вибірки, методів і даних мають бути виявлені та належним чином відображені під час інтерпретації результатів. Висновки не повинні виходити за межі доказів, отриманих у дослідженні.

Політика розмежування даних, результатів та інтерпретацій. У науковій роботі необхідно чітко розмежовувати емпіричні дані, результати їх аналізу, наукову інтерпретацію, припущення та прогнозні положення. Моделі, сценарії та гіпотетичні результати не можуть подаватися як фактично встановлені результати.

Політика самостійності виконання дисертаційної роботи. Індивідуальні завдання мають виконуватися здобувачем самостійно. Консультації наукового керівника, викладача та інших фахівців використовуються для вдосконалення дослідження, але не замінюють самостійної наукової роботи здобувача.

Політика відповідального використання штучного інтелекту. Цифрові інструменти та системи штучного інтелекту можуть використовуватися як допоміжні засоби для пошуку й структурування інформації, мовного редагування, аналізу тексту, підготовки робочих матеріалів та інших завдань, якщо це не суперечить вимогам академічної доброчесності.

Здобувач зобов'язаний самостійно перевіряти фактичну достовірність отриманої за допомогою ШІ інформації, наукових тверджень, посилань і бібліографічних даних. Використання ШІ не звільняє здобувача від відповідальності за зміст наукової роботи.

Політика відтворюваності та прозорості дослідження. Методи, джерела даних, основні процедури аналізу та критерії оцінювання мають бути описані настільки, щоб забезпечити можливість перевірки та, за можливості, відтворення отриманих результатів іншими дослідниками.

Політика наукової комунікації. Під час обговорення результатів здобувач повинен аргументовано представляти власну позицію, коректно реагувати на критичні зауваження та визнавати обмеження власного дослідження. Наукова дискусія має ґрунтуватися на доказах і взаємній повазі.

Політика авторства та використання результатів. Авторство визначається відповідно до реального внеску учасників у дослідження. Не допускаються безпідставне включення осіб до складу авторів, приховування реального внеску співавторів або використання чужих результатів без належного посилання.

Політика дотримання дослідницької етики. Під час планування та проведення досліджень здобувачі мають дотримуватися вимог дослідницької етики, законодавства та професійних стандартів, зокрема щодо роботи з людьми, тваринами, персональними даними, об'єктами природної спадщини та іншими чутливими об'єктами дослідження.

Політика своєчасності виконання завдань. Індивідуальні та практичні завдання виконуються у строки, визначені робочою програмою та календарним планом. У разі об'єктивних обставин зміна строків погоджується з викладачем у встановленому порядку.

Політика академічної відповідальності. Здобувач відповідає за зміст, достовірність, методологічну обґрунтованість та коректність представлення власних результатів. Наявність технічної помилки або використання цифрового інструменту не скасовує відповідальності автора за кінцевий науковий текст.

Політика індивідуальної дослідницької траєкторії. Зміст практичних і самостійних завдань максимально адаптується до тематики дисертації здобувача. Допускається використання різних методологічних підходів і методів за умови їх наукового обґрунтування та відповідності поставленим дослідницьким завданням.

Політика зворотного зв'язку та вдосконалення дослідження. За результатами виконання завдань здобувач отримує обґрунтований зворотний зв'язок щодо логіки дослідження, методології, аргументації та якості наукового тексту. Виявлені недоліки розглядаються як підстава для наукового доопрацювання та вдосконалення дисертаційного дослідження.

ЛІТЕРАТУРА ДО НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Основна література

1. Booth, W. C., Colomb, G. G., Williams, J. M., Bizup, J., & FitzGerald, W. T. (2024). *The craft of research* (5th ed.). University of Chicago Press. <https://doi.org/10.7208/chicago/9780226826660.001.0001>
2. Kothari, C. R., & Garg, G. (2019). *Research methodology: Methods and techniques* (4th ed.). New Age International Publishers.
3. Browner, W. S., Newman, T. B., Cummings, S. R., Grady, D., Huang, A. J., Kanaya, A. M., & Pletcher, M. J. (2022). *Designing clinical research* (5th ed.). Lippincott Williams & Wilkins.
4. Gastel, B., & Day, R. A. (2022). *How to write and publish a scientific paper* (9th ed.). Greenwood.
5. Hofmann, A. H. (2020). *Scientific writing and communication: Papers, proposals, and presentations* (4th ed.). Oxford University Press.
6. American Psychological Association. (2020). *Publication manual of the American Psychological Association* (7th ed.). American Psychological Association.
7. Maggetti, M., Papadopoulos, Y., & Steffen, I. (Eds.). (2023). *Handbook of research methods in public administration, management and policy*. Edward Elgar Publishing.
8. National Academies of Sciences, Engineering, and Medicine. (2017). *Fostering integrity in research*. The National Academies Press. <https://doi.org/10.17226/21896>

9. National Academies of Sciences, Engineering, and Medicine. (2019). *Reproducibility and replicability in science*. The National Academies Press. <https://doi.org/10.17226/25303>
10. National Academies of Sciences, Engineering, and Medicine. (2017). *The scientific basis of the environmental risk assessment*. National Academies Press.

Додаткова

11. Creswell, J. W., & Creswell, J. D. (2018). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches* (5th ed.). SAGE Publications.
12. Yin, R. K. (2018). *Case study research and applications: Design and methods* (6th ed.). SAGE Publications.
13. Maxwell, J. A. (2013). *Qualitative research design: An interactive approach* (3rd ed.). SAGE Publications.
14. Silverman, D. (2021). *Interpreting qualitative data* (6th ed.). SAGE Publications.
15. Day, R. A., & Gastel, B. (2016). *How to write and publish a scientific paper* (8th ed.). Greenwood.
16. Glasman-Deal, H. (2020). *Science research writing for non-native speakers of English* (3rd ed.). Imperial College Press.
17. Hart, C. (2018). *Doing a literature review: Releasing the research imagination* (2nd ed.). SAGE Publications.
18. Snyder, H. (2019). Literature review as a research methodology: An overview and guidelines. *Journal of Business Research*, 104, 333–339. <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2019.07.039>
19. Page, M. J., McKenzie, J. E., Bossuyt, P. M., Boutron, I., Hoffmann, T. C., Mulrow, C. D., Shamseer, L., Tetzlaff, J. M., Akl, E. A., Brennan, S. E., Chou, R., Glanville, J., Grimshaw, J. M., Hróbjartsson, A., Lalu, M. M., Li, T., Loder, E. W., Mayo-Wilson, E., McDonald, S., McGuinness, L. A., Stewart, L. A., Thomas, J., Tricco, A. C., Welch, V. A., Whiting, P., & Moher, D. (2021). The PRISMA 2020 statement: An updated guideline for reporting systematic reviews. *BMJ*, 372, n71. <https://doi.org/10.1136/bmj.n71>
20. EQUATOR Network. (n.d.). *EQUATOR Network: Enhancing the QUALity and Transparency Of health Research*. <https://www.equator-network.org/>

Нормативні та методичні документи України

21. Верховна Рада України. (2025). *Про академічну доброчесність: Закон України від 18.12.2025 № 4742-IX*.
22. Кабінет Міністрів України. (2022). *Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії: Постанова від 12.01.2022 № 44*.
23. Міністерство освіти і науки України. (2017). *Про затвердження Вимог до оформлення дисертації: Наказ від 12.01.2017 № 40*.
24. Верховна Рада України. (2017). *Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII*.
25. Верховна Рада України. (2015). *Про наукову і науково-технічну діяльність: Закон України від 26.11.2015 № 848-VIII*.

Електронні наукові та інформаційні ресурси

26. ORCID. (n.d.). *ORCID: Connecting research and researchers*. <https://orcid.org/>
27. Crossref. (n.d.). *Crossref: Metadata services for scholarly communication*. <https://www.crossref.org/>
28. Web of Science. (n.d.). *Web of Science*. Clarivate.
29. Scopus. (n.d.). *Scopus*. Elsevier.
30. Directory of Open Access Journals. (n.d.). *DOAJ*. <https://doaj.org/>
31. Committee on Publication Ethics. (n.d.). *COPE: Committee on Publication Ethics*. <https://publicationethics.org/>
32. Office of Research Integrity. (n.d.). *ORI: Office of Research Integrity*. U.S. Department of Health and Human Services.
33. Zenodo. (n.d.). *Zenodo: Research. Shared*. CERN.
34. Google Scholar. (n.d.). *Google Scholar*. Google.

Ресурси для підготовки та оформлення наукових публікацій

35. International Committee of Medical Journal Editors. (n.d.). *Recommendations for the conduct, reporting, editing, and publication of scholarly work in medical journals*. ICMJE.
36. EQUATOR Network. (n.d.). *Reporting guidelines for health research*.
37. American Psychological Association. (2020). *Concise guide to APA style* (7th ed.). American Psychological Association.